

Sturla Såstad Solberg:

GUDS MENIGHET PÅ ØRSNES HVEM ER DE, OG HVA TROR DE PÅ?

Forord

Jeg er vokst opp i Vågan kommune i Lofoten. Noen kilometer unna hjemmet mitt ligger ei lita bygd som heter Ørsnes. Ørsnes har alltid vært forbundet med mange myter, spesielt for oss barna. Der holder det nemlig til en liten menighet, kalt Guds Menighet (GM). Medlemmene av GM hadde vi overhode ingen kontakt med, til tross for at bygda bare lå to kilometer unna. Det eneste vi visste om dem var mer eller mindre fantastiske historier som vi fikk fra våre jevnaldrende. "Verden skal forgå, men Ørsnes skal bestå", ble det sagt. Det var derfor en lettelse, da jeg som 10-åring flyttet til et boligfelt enda nærmere Ørsnes. Da ble ikke fluktveien så lang om det skulle gå riktig galt. Barna fra menigheten begynte på samme skole som oss i syvende klasse. Det var en blid og hyggelig gjeng, de var flinke på skolen, gode til å spille fotball og trivelige å være sammen med. Men det var likevel noe spesielt med dem. Før hver kristendomstime lusket de seg ut, de "fikk fri", het det. Da studerte de Nordisk Kriminalkrønike på biblioteket. Det var også vanskelig, for ikke å si umulig å komme under huden på dem. Spørsmål ble alltid avfeid med en spøk eller en brysk avvisning. Men det rareste av alt var den manglende informasjon både fra skolen, men også fra menigheten. Til tross for både Lofotprosjekt og vektlegging av lokalt lærestoff, så har jeg i løpet av tolv års skolegang ikke lært noen ting om hvem denne menigheten er eller hva de står for.

1. INNLEDNING

Læreplanen for grunnskolen (L97) legger vekt på lokalt lærestoff. Dette gjelder alle trinn og alle fag. For KRL-faget heter det bl.a. at "elevne skal få kjennskap til andre kristne trossamfunn i lokalsamfunnet" (L97, s 94). Læreplanen, min manglende kjennskap til GM og at menigheten har vært mye omtalt i media i det siste, utgjorde et naturlig utgangspunkt for valg av tema til denne KRL-relaterte artikkelen. Besvarelsen skal ha et omfang på maksimalt tolv sider (eksklusive forord, innholdsfortegnelse og litt. liste, (jfr. Steinar Moe)). Derfor må jeg gjøre enkelte forutsetninger og begrensninger. De viktigste forutsetningene er kjennskap både til hovedtrekkene i den evangelisk-lutherske tro og til L97. Begrensningene gjelder også den innholdsmessige bredden i teksten. Som problemstilling

har jeg valgt menighetens troslære, og hvordan denne gir seg utslag i forholdet til menneske og samfunn. Artikkelen har også et didaktisk vedheng. Der har jeg valgt å ta for meg forholdet mellom GM og L97. Det historiske avsnittet er forholdsvis omfangsrikt. Det er for å gi et bedre grunnlag for å forstå menigheten og dens sterke reservasjon mot det samfunn som omgir dem. På grunn av plassmangelen vil jeg ikke omtale samfunnsmessige forklaringer på menighetens framvekst, så som sekularisering, dissenterloven, sosiale- og kulturelle forskjeller ol. Jeg vil heller ikke ta med et eget kapittel til begrepsforklaringer, men har heller lagt til sluttnoter ved enkelte begreper (kap. 9.6).

2. METODEKAPITTEL

GM, eller Domsbasunistene som de også kalles, er ikke registrert som trossamfunn og er heller ikke nevnt i noen kirkehistorisk fremstilling eller leksika. Der finner man bare Guds menighet på Vegårshei, og de har ingenting med hverandre å gjøre. På Internett fikk jeg tak i noen avisartikler om en skolestrid menigheten hadde vært innblandet i. Etter hvert fikk jeg tak i tre mindre oppgaver om menigheten, og en rekke artikkelserier fra Aftenposten (AP), Nordlands Framtid (NF), Lofotposten (LP) og Dagbladet (D). T. Gunnarson skrev om GM i sin bok "Dommedagsventing". Fremstillingen er imidlertid lite nøktern, for å si det mildt, så denne kilden har jeg kun unntaksvis benyttet meg av. Jeg har også kontaktet både soknepresten i Vågan og menighetens skole, uten å få noen respons. Fra menigheten har jeg fått tilsendt et lite presentasjonsskrift. Det inneholder en kort historikk, samt en innføring i deres troslære. Fra tidligere rektor ved Ørsnes skole, Ingemar Paulsen, fikk jeg to avhandlinger knyttet til GM. Den ene er en avhandling i kirkehistorie skrevet av teologistudenten Ingeborg Midttømme. Den, sammen med menighetens presentasjonsskrift, utgjør hovedkilden til den følgende presentasjonen. Det didaktiske vedhenget er basert på korrespondanse mellom GM og KUF, samt S. Mogstads bok, "Fag, identitet og fortelling". I tillegg har flere personer med kunnskap om menigheten lest teksten og gitt kommentarer og korrigeringer. Blant dem kan nevnes førstelektor ved HVE, Egil Thorvaldsen, som også har skrevet om GM. Dessuten har menighetens forstander, Rainer Stokvik, gitt en utfyllende og verdifull tilbakemelding.

3. HISTORISK BAKGRUNN

Aanen Reinertsen (AR) regnes som opphavsmannen til GM. Han ble født ved Mandal i 1852, og fikk en streng og religiøs oppdragelse. AR reiste til sjøs som 17-åring og kom i 1875 til Amerika. Der levde han en

omflakkende og søkende tilværelse, tok seg all slags arbeid og var innom flere kirkesamfunn. Vinteren 1884 slo han seg ned i Chicago. Da hadde han gjennom en periode på to år blitt utsatt for det han opplevde som en herdings- og prøvelsestid fra Gud. Han ble nå overbevist om å være Guds spesielle utsending, som skulle gjenopprette den sanne kirke på jorda, den tredje pakt (se kap.4.1). Han identifiserte seg med flere skikkelser i Johannes åpenbaring, bl.a. engelen i 10.1 og i 14.6. Men fremfor alt forstod han seg som gutten som ble født i ørkenen, 12.4 ff, "Drengbarnet" (Thorvaldsen s. 4). Denne opplevelsen var så epokegjørende, at ved den ble Jesus igjen født til verden! Hans oppgave var "for at danne sig en brud og menighed... og at den første oppstandelse var foregått i mig" (ibid.). Reinertsen var av den overbevisning at ingen andre enn hans trofeller ville bli frelst. På denne bakgrunn fordømte han lederne og trosgrunnlaget for andre religiøse samfunn og profeterte at alle slags sykdommer, sult og naturulykker skulle ramme dem som ikke sluttet seg til "Drengen". AR var altså særlig interessert i eskatologi [i], og ved siden av kjærlighet til Jesus, stod fryktmotivet sentralt i hans forkynnelse (ibid.). AR fikk et kall fra Gud om å utbre sin lære i hjemlandet, og reiste tilbake i 1887. Han var mannen fra Nordenland som etter Jeremias 50, 32- 46 og Sak 6,1, skulle samle Israels tolv stammer (Gunnarson). Norden (Norge) omtales i GT som forjettelsens land, "rettferdighet og dom i Nordenland" (Salme 48.3). Basert på ulike bibelvers utformet AR detaljerte og strenge regler for livsførselen i menigheten. Det ble anbefalt en streng savonarolsk [ii] kirketukt, dvs. fysisk atskillelse av menn og kvinner, forbud mot nytelsesmidler, forbud mot partipolitikk, forbud mot verdslig skolegang og forbud mot lesning av andre skrifter enn Bibelen og det som var skrevet av menigheten. I tillegg manet han til måtehold, samt å øve streng tukt av barna. De forsøkte dessuten å leve slik det ble gjort i den første kristne menighet i Jerusalem, med et svært nøkternt levesett. Det en hadde til overs, utover det rent daglige, ble gitt til menigheten. Det ble i denne perioden også drevet misjonsvirksomhet i England, Danmark og langs norskekysten. Det resulterte i en menighet i Aalborg, flere mindre menigheter fra Tvedestrand til Oslo og en menighet på Flakstad i Lofoten. Fra Flakstad kom GM til Ørsnes i 1926.

AR og hans tilhengere gav ut et menighetsblad, kalt "Domsbasunen". Det hadde et opplag på 12 000 eksemplarer, og ble delt ut gratis. Bladet ble senere samlet til et omfangsrikt apokalyptisk verk, "Det evige evangelium". Skriftene vakte oppsikt, særlig på grunn av de mange og harde utfall mot Den norske stats kirke. Det ble etter tilråding fra

myndighetene besluttet at hans mentale tilstand skulle undersøkes. AR ble tvangsinnlagt på Gaustad for en kortere periode. I 1890 opplevde den lille menigheten en stor krise. Det ble framlagt anklager mot Reinertsen for utuktig omgang med menighetens kvinner. Det kom etter hvert tilståelser fra minst 7 kvinner om at de hadde bedrevet "legemlig omgang" med han (NF, Gunnarson), men at dette ble opplevd som religiøse handlinger. AR ble tiltalt for utukt og barnemishandling. I påvente av rettssaken ble han tvangsinnlagt på "Egs sinnsygeanstalt". Her fikk han diagnosen "monomania religiosa", dvs. religiøst forskraddhet. GM tar i dag avstand fra både beskyldningene og behandlingen av Reinertsen. På Eg opplevde han en tiltagende fysisk og psykisk svekkelse. Saken ble utsatt på grunn av helsetilstanden til AR, og sommeren 1891 døde han av "lungetæring", 39 år gammel. Menigheten sammenlikner hans skjebne med Jesus, apostlenes og de første menighetens kamp mot øvrighetene, og hans død blir ansett som et martyrium.

4. GUDS MENIGHETS TRO OG LÆRE

Menighetens trosgrunnlag er Bibelen, Apokryfene og brev fra Polykarps, som var disippel av evangelisten Johannes, og fra to av de "apostoliske fedre" Ignatius og Clemens (den katolske kirkes web- side). Slik jeg forstår det, blir ikke andre kirkelige dogmer etter aposteltiden anerkjent. Det leses og undervises også fra Reinertsens skrifter. Jeg har ikke hatt tilgang til disse. Troslæren til GM er i presentasjonsskriftet samlet i 7 doktriner [iii]. Jeg vil her ta for meg de ulike doktrinene, og komme med utfyllinger og utledninger. Punktene griper i stor grad inn i hverandre, og kan ikke leses atskilt.

4.1 Første doktrine

"Den kristne kirkes historie er inndelt i tre tidsepoker og pakter". Synet på hele historien står svært sentralt i Guds menighet. Den er delt inn i tre husholdninger eller pakter. Mellom den andre og den tredje pakt har vi Natten, eller Dyrets regjeringstid, denne står omtalt under 4. doktrine. Den første pakts tid er tiden fra urhistorien frem til Kristi fødsel. "Herren oppreiste sin pakt med Abraham. Hovedinnholdet i denne pakt var forjettelsen gitt til Israel, jødene, og loven gitt ved Moses. Derfor kalles den lovens tidsperiode" (GM, s.3). Men jødene opplevde et åndelig forfall. Herren sendte profeter for å advare folket og for å vende dem tilbake, men til ingen nytte. Mennesket var kommet dit hen, at Gud besluttet å sende sin sønn til dem for å opprette en ny pakt. Jesus opphevet den forrige pakten og kom med nye retningslinjer. "Når

prestedømmet forandres, betyr det nødvendigvis at loven også forandres” (Hebr, 7.12). Men heller ikke denne pakten skulle bli varig. Jesus kom til verden, men menneskene tok ikke imot han. De hadde ventet han i en annen skikkelse, som en mektig konge og ikke i ringhet. Derfor var det bare noen få som lot seg overbevise, og mottok frelsen. Før han døde, annonserte Jesus sin gjenkomst. Da skulle han opprette en tredje pakt med sitt folk. Kirken ble ledet på rett vei så lenge apostlene var blant dem, for de hadde åndens kraft. Men satan villedet de troende, og kirken ble korrumpert. I 2. Tessalonikerbrev forutser Paulus kirkens skjebne. Satan skal villedde mennesket og ta Guds plass. ”Guds menighet tror at Jesus nå er kommet til jorden igjen og har stiftet en ny og evig pakt med sitt folk. Det er den tredje og siste pakt” (GM, s.4). Ifølge GM var villfarelsen fullendt, og det fantes ikke lenger noen sann tro. Derfor måtte Jesus komme tilbake for å gjenopprette det sanne gudsliv, og han lever i åndelig forstand sammen med dem. I følge en av mine kilder (Hamnes), innebærer menighetens parusiforståelse [iv] at den evg. luth. kirken ikke anerkjenner GM som et kristent trossamfunn. Soknepresten i Vågan kunne på forespørsel verken bekrefte eller avkrefte dette. Forstander Rainer Stokvik er usikker, men tror ikke GM blir anerkjent.

4.2 Andre doktrine

”De profetiske skrifter har to betydninger, en historisk og en åndelig”. De profetiske ord ble gitt til mennesket i den første pakts tid. Det endelige budskap ble formidlet av Jesus. At skriftene har to betydninger innebærer at den historiske siden ved dem kan leses og forstås av alle, men for å forstå den åndelige betydning forutsettes at man har tatt del i den hellige ånd. Som den første pakt var lovens og gjerningens tid, så er dette åndens tid. Av den grunn tar Guds Menighet avstand fra all form for ytre gudsyndyrking, for man kan ikke nærme seg Gud gjennom riter eller materielle ting. Det inkluderer særskilte kirkelige bygninger, tårn, kors og krusifikser for å nevne noen. GM tar også avstand fra en rekke kirkelige seremonier, så som fysisk dåp, nattverd og konfirmasjon. ”Thi så ofte so I æde dette brød og drikke denne kalk, forkynte I Herrens Død, indtil han kommer”. I følge GM har Jesus allerede kommet, og den gamle formen for nattverd hører den forrige pakt til. I stedet praktiseres communion i åndelig forstand, dvs. at en gjennom forkynnelsen mottar åndelig brød og vin. GM hevder at det lutherske dåpssyn er ubibelsk. Vanddåpen, og særlig barnedåpen, har ingen reell verdi, men kunne før den 3. pakt fungere som et forbilde for den endelige dåpen; ilddåpen eller den åndelige dåpen. Denne skjer uten noen form for seremoni, og kan arte

seg på forskjellige måter. Konfirmasjonen blir sett på som et kristelig fremmedelement, som ble skapt av paven og brakt til Norge av Pontoppidan. Den kan derfor ikke regnes som en hellig handling. GM opplever at slike ritualer er uten verdi for Gud, og heller fungerer som avgudsdyrkelse. Det samme syn har de på julen. "Julen, på den måten den feires, er etter vårt syn et sammensurium av hedensk skikk, fest, fyll, trollfantasier og storbusiness med en kristelig lasur" (GM 2, s.4). Det samme gjelder for påske.

4.3 Tredje doktrine

"Jesus skapte betingelsen for å oppnå frelse ved tro". Gjennom Jesus fikk menneskene tilbud om tilgivelse og frelse ved tro. Men tro alene er ikke nok, for uten gjerninger så er troen død. "Vet du ikke du uforstandige menneske, at tro er til ingen nytte uten gjerninger?" (Jakobs brev 2. 20). Frelsen betinger altså rett og sann tro som får sin fullkommenhet gjennom rette gjerninger.

4.4 Fjerde doktrine

"Jesus forkynte at en natt var i vente", Natten eller Dyrets regjeringstid. Dette er betegnelsen på perioden etter at den sanne menighet var opphørt. Det er snakk om en åndelig natt, hvor Satan villedet kirken og menneskene til å tro at han var Gud. I følge Daniel 9.25 skulle Jesus ryddes av veien etter 62 uker (ca. 400 år etter profetisk beregning) og det stadige offer, den sanne gudstjeneste, skulle opphøre. Dermed mistet menneskene sin mulighet til frelse. Natten senket seg mens St. Vitalian var pave (657- 672), nærmere bestemt i år 666, og den falske kirke hadde seiret. Reinertsen beskriver det slik : "Og dragen gav det sin kraft, og sin trone og stor magt. Dette pavedyr knusede og tærskede al jorden og myrdede de hellige, som ikke vilde underkaste sig dets lære og regel, og dets magt var til at virke i 42 mnd., hvilket efter profetisk beregning er 1260 år". Dette gir oss regnestykket: $666 + 1260 = 1926$. Imidlertid er det en forskjell i beregningen av historisk og åndelig tid. Det er en differanse på 45 år, og vi får $1926 - 45 = 1881$, eller det år AR første gang opplevde Guds tuktelser, og nattens tid var over.

4.5 Femte doktrine

"Jesus forkynte at han ville komme igjen til verden for å danne seg et nytt rike før den siste store dom". Jesus kom gjennom sin profet AR, som igjen brakte sitt evangelium til menneskene, et evangelium som er evig og som ikke skal rystes. Det kommer klart fram at Reinertsen, eller "Drengbarnet" ikke er Jesus Kristus legemlige person, men den som

Jesus lot seg gjenføde i. I åndens tidsalder, den 2. pakt, var det få som så på Jesus som Messias. Han kom ikke slik han var ventet, ikke som konge eller frelser, men som snekkerens sønn. Slik ble det også ved hans annet komme, og han er i dag fortsatt skjult for de fleste.

4.6 Sjette doktrine

”Det finnes bare en sann Gud, en sann tro, en sann dåp, en sann lære og en sann omvendelse”. Menneskene ble etter apostlenes tid villedet av Satan. Han har hatt så stor makt at nasjoner som har bekjent seg til den kristne tro har ført blodige kriger mot hverandre og dermed begått brodermord. De mistet den rette lære ”og de delte seg opp i hundrevis av sektpartier og begynte å tro på eventyr”. ”For det skal komme en tid da folk ikke lenger kan tåle den sunne lære, men slik de finner det for godt skal de ta seg lærere i mengdevis...” (2. Tim. 4.3). Alle andre kirkesamfunn er altså et resultat av antikristens forførende makt. ”Enn om en engel fra himmelen skulle forkynne dere et annet evangelium enn det vi har forkynt, så skal han være forbannet” (Gal. 1, 8b-9). Menigheten konkluderer derfor med at ”alle dem som tror det finnes rettfærdige sjeler i et hvert samfunn, de drives av villfarende åndskrefter og tilhører ikke sannheten, Jesus” (GM, s. 9).

4.7 Syvende doktrine

”Det tusenårige rike skal leves naturlig på vår naturlige jord”. Den tredje pakt bragte det sanne gudsliv tilbake til menneskene. Slik skal det være i 1000 år, og det regnes som den første oppstandelse (Åp. 20, 5b). Menneskene skal som før leve og dø på den vanlige jord. Forskjellen er at de nå er frigjort fra Satans overherredømme, og han skal sitte fengslet hele denne tiden (jfr. Åp. 20). GM tror dessuten at Satan ikke lenger kan forføre menneskene etter deres naturlige død. Annerledes er det i deres jordiske liv. Bibelen lærer at det er umulig å fornye sin omvendelse dersom en faller fra etter først å ha fått del i den Hellige Ånd (jfr. 6. doktrine og kap. om mennesket). Etter at tusenårsriket er over så skal det komme en tid som er like lang som nattens tid (1260 år). Da skal Guds utvalgte leve i Jødeland, og de skal opphøyes over alle andre menigheter.

5. DET DAGLIGE LIV I GUDS MENIGHET

GM hadde per 01.01.98, 429 medlemmer. I Vågan kommune bor det 253. Alle, med unntak av et par familier, bor på Ørsnes. I Flakstad kommune bor det 166 medlemmer. Menigheten har møte hver søndags ettermiddag. Møtene ledes av forstanderen, og varer gjerne 3- 4 timer.

Møtene holder et tradisjonelt skjema med velkomst, sang, vitnesbyrd, sang, tale, sang, vitnesbyrd, sang, en hilsen, og til slutt sang igjen (Midttømme, s.37). De har en egen salmebok, Sangbok for Guds menighet, som inneholder egne sanger og kjente melodier som det er satt ny tekst til. Moderne rytmer og temaer er fraværende. En ny sangbok er visstnok under utarbeiding. Den trykkes i menighetens eget trykkeri, hvor også deres tidsskrifter blir produsert. I følge Hamnes er også stillheten sentral i møtene. "Troen gir seg ikke ekstatisk uttrykk, men heller gjennom stille alvor og selvransakelse". Man praktiserer verken kollekt eller tiende, men det står en bøsse ved utgangen hvor man kan gi et bidrag.

Menigheten tar som sagt avstand fra dåp, konfirmasjon og nattverd. Derimot praktiserer de bryllup, begravelse og opptak av nye medlemmer. Dette er ikke å oppfatte som sakrale handlinger. GM har ikke vigselfrett, det blir formelt gjort hos sorenskriveren, men den egentlige vielsen står forstanderen for. Seremonien er i det ytre lik den man har i den evg. luth. kirke. Det er ikke tillatt å gifte seg med noen utenom menigheten. Da må vedkommende først konvertere, hvis ikke blir man ekskludert. GM fikk en egen kirkegård på Ørsnes i 1955. Ved graven synger man salmer og leser fra skriftene. Det er en enkel seremoni, og det reises et enkelt minnesmerke over den døde. Idealet er enkelhet, både i livet og i døden. Man bruker verken kors eller andre symboler. Utenforstående som vil inn i menigheten må først ha ett års prøvetid. Gjennom dette året må man følge menighetens regler og vise seg skikket til å kunne bli med. Det samme gjelder medlemmer som har forbrutt seg mot noen av reglene, f. eks ved misbruk av alkohol. GM driver ingen form for aktiv misjonering, ikke annet enn gjennom holdning og atferd. Derimot forkynnes evangeliet villig for dem som viser oppriktig interesse for det, utenforstående er derfor hjertelig velkomne til å delta på møtene. Ellers støtter de seg på Jesu ord om ikke å gi hundene det hellige og ikke kaste perler for svin. De som fortsatt lever i den andre pakts tid er ikke modne for den rette lære, jfr. 6. doktrine. Den åndelige tidsalder har med historisk beregning vart fra 1926, i knapt 75 år. I den store sammenheng er dette veldig kort tid, og det er naturlig at menigheten ikke har større omfang. "Nå går de den Hellige Ånds skolegang, mens den utadrettede virksomheten er under oppbygning" (Midttømme, s. 35). Først når de har skaffet seg tilstrekkelig med krefter, skal de gå ut i verden med Det Evige Evangelium. "Menigheten driver et aktivt arbeid innad for å høyne åndskvaliteten og skape ideelle broderlige samfunnsforhold" (GM, s.11). De har en omfattende kulturvirksomhet, for eksempel undervisning i

bibelhistorie, flere kor og musikalske grupper. For å nå alle, de som enten bor et annet sted, eller som ikke har kunne komme på møtene, så blir møtene tatt opp på lydbånd og distribuert.

5.1 Guds menighet og mennesket

Sett utenfra, virker medlemmene i GM som alminnelige og samfunnsnyttige mennesker. De legger vinn på å ha et godt forhold til det øvrige samfunnet, og er kjent for å være både høflige og arbeidsomme (vedlegg 2). Lydighet til den rette lære står sentralt. Man må underordne seg den rette tro, og blir man ledet på ville veier, så er det ingen vei tilbake. Avisene, særlig Dagbladet og Nordlands Framtid, har i de senere år skrevet mye om utstøtelser og om de som forlater menigheten (vedlegg 3). GM blir i denne sammenheng framstilt som totalitær, fundamentalistisk og ekskluderende. Dette er en beskrivelse menigheten selv ikke kjenner seg igjen i. Forstander Rainer Stokvik forklarer at det ikke innebærer noe fiendskap å bryte ut av menigheten, han har selv søsken som har gjort det, og de holder kontakt som søsken flest. Innen menigheten må medlemmene forholde seg til bestemte lover og regler. Disse reglene blir ikke offentliggjort. De streber også etter "å arbeide for fred og innbyrdes kjærlighet, og å elske sin neste som seg selv". Dette innebærer en enorm solidaritet for sine egne. Skulle noen for eksempel miste huset i en brann, ville alle andre umiddelbart gå i gang med å reise et nytt hus. Det samme gjelder andre typer problemer. Denne solidariteten gjelder i utgangspunktet innad, men kan også komme utenforstående til gode. Her må det rett nok påpekes at jeg har fått svært motstridende opplysninger. Når det kommer til spørsmål om andres tro og frelse, så støtter de seg på Paulus: "Hva har jeg med å dømme dem som står utenfor?", og videre: "De som står utenfor skal Gud dømme" (Paul. 1.kor. 5, 12- 13). Dommen er altså Guds anliggende, men GM har likevel klare formeninger om hva som skal skje med dem som er utenfor. "Alle som ikke lever i den tredje pakt er antikristne. Paven er Antikrist, og Den norske kirke nedstammer fra den ene kirken. Ja alle sekter og trosretninger stammer fra den ene kirken" (Midttømme). For unngå fortapelse, må man altså bekjenne seg til den ene og sanne tro.

5.2 Guds menighet og storsamfunnet

Det er altså en vesensskille mellom GM og resten av samfunnet. Dette gir seg utslag på flere måter. For eksempel er man skeptiske til å støtte utenforstående som er i en vanskelig situasjon. Dette gjelder fra sultkatastrofer i Afrika til mer hjemlige problemer. Den elendighet som

skjer blant jordens folk er Guds straff, og kan ikke gjøres noe med. Atomvåpen og miljøkatastrofer er også en del av dette, og menneskene skal ikke legge seg opp i Guds plan. Det er forbud mot vanlig TV-titting. Det fungerer demoraliserende, og kan bidra til å fjerne oppmerksomheten fra Gud. Man kan få dispensasjon for å se oppbyggelige programmer, men da må antenneinngangen først plomberes. Flittighet er også en dyd. Da blir man ikke en byrde for andre, og kan legge opp midler til å hjelpe trossfeller. GM har tradisjonelt sett vært kritisk til teoretisk utdanning utover grunnskolen. De fleste arbeider innen jordbruk, fiske, helsesektoren eller som håndverkere. Det er ingen arbeidsledighet blant dem. Først i de siste årene er det blitt noenlunde vanlig å ta videregående utdanning, men det er fortsatt svært få som tar høyere utdanning (Paulsen). Det har vært mangel på kvalifiserte lærere, derfor er man positivt innstilt til at medlemmer vil skaffe seg en slik kompetanse. GM er kritiske til markeringen av Norge som verdslig nasjonalstat. Derfor er de ikke aktive i politikken eller deltar ved valg. 17. mai feires heller ikke. De er dessuten pasifister og nekter enhver militærtjeneste.

5.3 Guds menighet og lokalsamfunnet

GM utgjør omtrent halvparten av innbyggerne på Ørsnes. Det er helt klart snakk om to forskjellige "leirer" i bygda. Det påpekes likevel fra begge sider at det ikke er snakk om noe fiendskap. For barna har skolen vært det eneste faste treffpunkt. Der har begge sider kunne møtes på tilnærmet like vilkår. Det har likevel ikke vært uproblematisk. GM føler at deres egne barn blir utsatt for mye negativ påvirkning, spesielt i friminuttene, men også av lærere (Paulsen). Etter skoletid et det som om et teppe senker seg ned over bygda. Barna fra GM får kun unntaksvis være sammen med de andre. Dette er på grunn av frykt for dårlig påvirkning og åndelig forfall. Å sende sine egne barn sammen med de "andre" blir beskrevet som "å sende ei høne inn i en revegård" (ibid.). Noe felles fritidstilbud fins ikke. Barna får ikke delta i organiserte fritidsaktiviteter utenom GM. Derimot er det tillatt å dra i alpinbakke, lysløype o.a. som ikke er organisert og som ikke har et konkurranseelement over seg. Det har fra flere hold blitt uttrykt frykt for hva denne segregeringen kan medføre. Det har vært en økende fraflytning blant dem som ikke tilhører GM. Frykt for et åndelig hegemoni, samt den usikre skolesituasjonen har vært sentrale årsaker til dette. Mange kritiserer menigheten for å isolere seg. Selv kaller de det ikke for isolering, men heller å avstå fra noen av samfunnets tilbud og fristelser. De føler dessuten at den øvrige lokalbefolkning ikke har vist interesse for

å ha kontakt med dem.

5.4 Guds menighet og skolen

Inntil høsten 97 gikk barna fra GM i den offentlige skolen, fra første til sjette på Ørsnes og deretter ved Kabelvåg ungdomsskole. Menighetens barn har måtte forholde seg til særskilte og strenge regler. Jule- og påskeforberedelser har vært utelukket. Det samme gjelder all drama og teater, samt strenge begrensninger på sang, dans, valg av litteratur, kunst m.m. Tidligere rektor ved Ørsnes skole, Unni Tveiterås, forklarer at skolen likevel alltid har hatt et godt forhold til foreldrene i menigheten, og at de regler som menighetens barn må holde seg til, alltid lar seg gjennomføre. FN kom i 1966 med en konvensjon som fastslo foreldrenes rett til å velge privatskoler for sine barn, og sikre undervisning i tråd med deres overbevisning. Den norske privatskoleloven kom med tilleggsregler i 1969 og ble fornyet i 1985 (ibid.). Dette åpnet muligheten for GM til å planlegge sin egen skole. I 1992 fikk GM på Flakstad grønt lys. Høsten 1999 fikk GM tillatelse til å opprette en privatskole for egne barn på Ørsnes til tross for motstand fra lokalsamfunnet, lokale myndigheter og utdanningsdirektøren i Nordland. I forkant hadde medlemmene av GM nektet å sende barna sine til den offentlige skolen, og ville heller undervise dem hjemme (LP, NF, D, 97-99). De henviste til foreldres rett til å undervise sine egne barn og til menneskerettighetenes som skal sikre fri religionsutøvelse.

Skolen har 48 elever fra 1- 10. klasse, 10 lærere og en egen, tilpasset læreplan. De viktigste unntakene fra L97 er behandlingen av rus, samlivsspørsmål, seksualitet, samfunnsfag og andre religioner (se kap. 6.1). I Lofoten bor det 25 000 mennesker. At en menighet med drøyt 400 medlemmer har to privatskoler, ni mil fra hverandre, innebærer ei stor økonomisk og sosial utfordring. GM må stå for 15% av driften, og nesten 100% av investeringene. Den andre utfordringen ligger i den nye skolens innhold. Skolesjefen i Flakstad, Jarle Jakobsen, hevder at menighetens barn trolig har et bedre pedagogisk tilbud enn de andre barna. Mette Heiberg, tidligere rektor ved skolen på Ørsnes, samtykker. Det er nok å nevne stikkord som engasjement, motivasjon, verdi og interessefelleskap mellom skole og hjem. Likevel er hun motstander av en privatskole. Det blir for isolert, hevder hun. GM stenger seg inne, og det kan ikke være til barnets beste. Skolen var det eneste faste møtestedet mellom menighetens barn og resten av samfunnet. Rektor ved den nye skolen, Frode Stokvik, bedyrer at de ønsker å finne sosiale treffpunkter for å opprettholde kontakt med omverdenen, men at det ikke

foreligger noen konkrete planer ennå. I etterkant ble den offentlige skolen på Ørsnes lagt ned. GM fikk da kritikk for å ha vært årsak til det (vedlegg 4). Ifølge Tveiterås var kritikken urimelig. Kommunen er i en vanskelig økonomisk situasjon, og skolen ville blitt nedlagt uansett. Departementet mener dessuten at hensynet til skolenedleggelse ikke kan være avgjørende, hvis ikke vil ikke privatskoleloven gjelde i distriktene.

5.5 Guds menighet og framtiden

I menighetens presentasjonsskrift heter det: "Menigheten skuer ellers ikke mot de store fremtidsutsikter. Man legger hovedvekten på å bevare evangeliet rent og leve etter det. Deretter søker man å legge forholdene til rette for enhver som vender sine øyne mot Sion". Ungdommen må allerede ut av bygda for å skaffe seg arbeid. På samme måte vil kanskje stadige skjerpede krav til utdanning og kompetanse medføre at de må reise bort, bort fra en trygg, men isolert tilværelse. Med et så spinkelt medlemsgrunnlag, bare 429 mennesker, så skal det ikke store frafallet til før det vil få dramatiske konsekvenser for menigheten. Fortsatt eksistens betinger rekruttering utenfra, eller at menigheten i enda en tid fortsetter å gifte seg innad og får store barnekull.

6. GUDS MENIGHET OG L97

Det didaktiske vedhenget består av tre deler. Først vil jeg kort greie ut om innholdet i privatskolens nye kristendomsfag, så vil jeg problematisere pedagogiske sider ved privatskolen og til slutt vil jeg gjøre rede for hvorfor man i den lokale offentlige skolen bør lære om GM.

6.1 Den nye læreplanen

Privatskolene til GM arbeider etter en egen læreplan. Den har jeg ikke fått, til tross for forespørsler til skolen, skolekontoret i Vågan og Statens utdanningskontor (SU) i Nordland. Av SU har jeg imidlertid fått et utdrag av korrespondansen mellom GM og KUF, ang. innholdet i skolens kristendomsfag, og på det grunnlag vil jeg her gjøre rede for de viktigste særtrekk ved faget. Det vil få samme struktur som andre læreplaner for fag. Imidlertid er den nye skolen fådelt. Det innebærer at en står friere i organiseringen av undervisningen. "Dei fådelte skulane skal kunne arbeide med det sentralt fastsette lærestoffet i den rekkjefølga ein finn det mest pedagogisk og praktisk føremålstenleg innanfor kvart hovudsteg" (L97, s. 80). Mye temabasert undervisning er en naturlig arbeidsform for slike skoler. Det blir dermed et mer uklart skille både mellom de ulike fag, og de ulike klassetrinn. Skolen vil i hovedsak følge L97, men "problematisk" lærestoff vil bli flyttet fra KRL til samfunnsfag.

Med bakgrunn i menighetens historieforståelse (jfr. kap. 4) samt de klare sammenhenger i stoffvalg mellom fagene, synes en slik forskyving både naturlig og lett. Under arbeidsmåter i faget står det: "opplæringen skal ha sitt utgangspunkt og tyngdepunkt i kristendommen i den stedege form...." (L97, s. 90). I godkjenningen heter det: "Læreplanen kan vektlegges og tolkes ut fra skolens særpreg" (KUF). "Der hvor stoff enten er utelatt eller flyttet til andre fag, vil vi selvfølgelig erstatte dette med aktuelt og passende utvalg fra vårt eget verdigrunnlag, vår egen kulturarv og vår egen litteratur" (Stokvik). GM vil derfor lære elevene om grunntrekkene i kristen tro og etikk i lys av sitt eget livssyn. Oppøving av moralsk bevissthet vil vektlegges i undervisningen. Av "problematisk" lærestoff kan nevnes kirke- og kristendomshistorie, kristne høytider, religiøse symboler, lokalt kristenliv og religiøsitet i vår tid. Gjennom samfunnsfag vil elevene få kjennskap til alt dette, men på samme tid bli forklart hvordan Guds menighet forholder seg til disse sakene. Elevene vil også få kjennskap til kunsthistorie, men ikke med den bredde og tyngde som i den offentlige skolen. I arbeidet med musikk og litteratur vil skolen i hovedsak bruke egne sanger og forfattere. Seksualitets- og samlivsspørsmål vil bli ivaretatt i samsvar med L97. Bibelen vil her fungere som en korrigeringsfaktor. "Skolen skal gi orientering om andre religioner og livssyn i samsvar med L97" (KUF). Andre religioner og livssyn vil bli behandlet i samfunnsfag under hovedemnet "Menneske og samfunn før oss" (sammen med bl.a. faraoer og pyramider). "Det vil ikke bli gjennomført noe dyptgående studier av fremmede religioner og livssyn i skolesammenheng" (Stokvik). Departementet har lagt klare betingelser til grunn for godkjenningen. Det forutsettes at opplæringen legges opp slik at den motvirker fordommer og diskriminering og fremmer gjensidig respekt og toleranse mellom grupper med ulik levemåte. GM er også pålagt å stimulere til samarbeid og dialog med flere parter i lokalmiljøet, f. eks frivillige organisasjoner og kirken. Departementet vil oppheve godkjenningen om ikke de ulike kravene blir oppfylt.

6.2 Problematisering rundt menighetens ønske om en egen skole

Innholdet i den offentlige skolen har en rekke åpenbare problemer i forhold til menighetens religiøse overbevisning. Likevel er det mange pedagogiske hensyn som taler mot å sende barna til en privat skole. Utdanningsdirektøren i Nordland, Karl Jan Solstad, hevder at de tilpasninger til den offentlige læreplanen som Guds Menighet ønsker, ikke er større enn at det kan skje innenfor den kommunale grunnskolen. Sverre Dag Mogstad, førsteamanuensis i religionspedagogikk, mener den gjeldende læreplanen kan fungere godt for alle elever. Gjennom

mulighet for lokal tilpasning, differensiert undervisning og fritaksretten skal alle livssyn og trosretninger kunne fungere innenfor den offentlige skolen. I boken "Fritidspedagogikk" peker Willy Aagre på at barn utvikler en særegen barnekultur. Denne kulturen er et nødvendig ledd i frigjøringen fra foreldrene, og dermed en veldig viktig dimensjon både i oppdragelsen og i barnets identitetskapning (Aagre, s. 43). Når barnekulturen består av en så homogen gruppe som det menighetens barn utgjør, vil løsrivelsesprosessen bli merket av dette. Det er verdt å stille spørsmål ved barnekulturen i slike homogene og isolerte samfunn, hvor vitale de er og i hvilken grad de fungerer som et alternativ til voksenkulturen. Prof. Anton Hoem har interessert seg for møtet mellom skole og hjem (Mogstad, s. 43). Han er særlig opptatt av hvilke verdier og interesser skole og hjem har felles, og hva dette har å si for læring og utvikling. Hvis skole og hjem har de samme verdier og interesser, vil man ifølge Hoem få det han kaller en forsterket sosialisering. Dette virker identitesbyggende på eleven og gir dem kompetanse til å fungere i homogene samfunn. "Den forsterkende sosialiseringen gir derimot små kvalifikasjoner for å leve i en sammensatt kultur eller i dialog med andre kulturer" (ibid.). Det Mogstad fremhever som den mest hensiktsmessige sosialisering, er når skole og hjem har en moderat konflikt om de verdier skolen formidler. Eleven får da utforsket sider ved sin egen kultur og identitet, samtidig som de får innsyn i andres verdier og oppfatninger. Gitt de rette betingelser kan dette styrke barnets egen identitet, samt gjøre det mer skikket til å leve i det moderne samfunnet. Så hvorfor vil GM likevel sende barna til en egen skole? Forstander Rainer Stokvik begrunner ønsket slik: "Skillet mellom det barna lærer hjemme, og det de lærer i den offentlige skolen blir for stort". Juridisk sett er saken enkel. Jeg lar M. Totland i KUF forklare: "Foreldreretten går foran både hensynet til samfunnet og til enhetsskolen". Stokvik understreker at ingen i GM ønsker å gi barna en dårlig utdanning. "Vi føler mer enn noen andre både ansvar, ønske og behov for å gi barna i GM det aller beste utgangspunkt både for videre utdanning og yrkesliv, og til å bli gagnlige borgere i det norske samfunn".

6.3 Hvorfor skal vi lære om Guds menighet i den offentlige skolen?

KRL har bl.a. som mål å gi kjennskap til andre religioner og anskuelser, og dessuten "fremme forståelse, respekt og evne til dialog mellom mennesker med ulike oppfatninger i tros- og livssynsspørsmål" (L97, s.94). Det er et prinsipp i L97 at undervisningen skal ta utgangspunkt i det nære og stedege. Dessuten har hvert hovedtrinn elementer som gjør det naturlig å undervise om GM. Jeg tar her med et utvalg sitater

som begrunner hvorfor GM har en selvfølgelig plass i undervisningen. I mål og hovedmomenter for småskoletrinnet heter det "elevene skal bli kjent med andre kristne trossamfunn i nærmiljøet" (op.sit.s. 96), og "elevene bør møte representanter for ulike tros og livssynsamfunn i lokalmiljøet..." (ibid.). På mellomtrinnet skal de få kjennskap til "hva Bibelens budskap har betydd for enkelt mennesker og samfunn..." (op.sit.s. 98) "ulike typer musikk og sang som gir utrykk for tro/hengivelse/ lovprisning.. og "ulike kirkesamfunn som er representert i lokalmiljøet" (op.sit.s. 102). På ungdomstrinnet skal man lære om "nye religioner og religiøse bevegelser med bakgrunn i buddhisme, hinduisme, kristendommen og islam". Vågan kommune utgjør et forholdsvis ensartet samfunn. To flyktingemottak og en viss tilflytning har rett nok bedret litt på det. Det blir derfor ekstra viktig at elevene i den offentlige skolen får lov til å bli kjent med mennesker som har en annen kulturell eller religiøs bakgrunn. Hvordan skal man ellers fremme respekt, forståelse og evne til dialog? Det er derfor naturlig at skolene i nærmiljøet, fra første til siste skoleår, har et kontinuerlig arbeid med GM. Når det gjelder konkrete undervisningsopplegg, vil jeg henvise til et interessant prosjekt ved Høgskolen i Volda (se litt. liste).

7. ETTERORD

Jeg har forsøkt å fremstille GM ut fra deres egenart og så rettferdig som mulig. Teksten bærer naturligvis preg av å ha blitt skrevet av en utenforstående. Jeg tror og håper likevel at jeg ikke har beskrevet menigheten på en urimelig måte, samtidig som jeg heller ikke har lagt skjul på en del av den problematikken som er knyttet til dem. Jeg har unnlatt å komme med en konklusjon i besvarelsen. Først og fremst på grunn av at hoveddelen ikke er en drøfting, men en oversikt eller redegjørelse. De siste delene er bare en liten del av ei omfattende og allsidig problemstilling. Det ville være galt av meg å trekke noen konklusjon ut fra den overflatiske behandling som den har fått. Mitt mål har bl.a. vært å få bedre kjennskap til alle de som bor der på andre siden av knausen. De som jeg aldri lærte noe om, og som jeg aldri fikk høre på. Det har jeg, både på godt og ondt. Det fine er at jeg har forstått at dette er en samling av høyst oppegående mennesker, som har en levende tro og et glødende engasjement for sin sak. Likevel er det trist fordi jeg aldri vil kunne være enig i deres argumenter, aldri gjøre krav på deres respekt og aldri kunne enes om de viktigste ting. Jeg må derfor dessverre slå fast at avstanden til Ørsnes ikke har blitt mindre etter dette arbeidet.

8. LITTERATURLISTE

- Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. "Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen", Oslo 1996
- I. S. Midttømme. "Guds menighet på Ørsnes", spesialavhandling ved menighetsfakultet. Oslo 1985
- I. Paulsen. "Utviklingsarbeid ved egen skole". Kabelvåg, 1988
- M. Hamnes. "Guds menighet på Ørsnes". Alta, 1990
- E. Thorvaldsen. "Domsbasunistene". Alta
- Aasli og Samuelsen, "En studie av Guds menighet i Flakstad kommune". Bodø, 1983
- S. Moe. "Tro og lære". Oslo, 1997
- GM, "Historikk og doktriner", menighetens presentasjonsskrift. Ørsnes, 1999
- GM2, "Memorandum fra Guds menighet". Ørsnes, 1972
- Aftenposten, artikler 97- 99
- Lofotposten, artikler 97- 99
- Nordlands Framtid, artikler 97- 99
- Dagbladet, artikler 97- 99
- S. D. Mogstad. "Fag, identitet og fortelling". Oslo, 1999
- W. Aagre. "Fritidspedagogikk", Oslo 1993
- Aschehoug & Gyldendal. "Store norske leksikon". Oslo, 1998
- G. Imsen. "Lærerens verden. Innføring i generell didaktikk" Oslo, 1997
- T. Gunnarson. "Dommedagsventing". Bergen, 1928
- T. Tobiasen, m.fl. "Kyrkjespør og kyrkjespør". Oslo, 1994
- Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Brev til GM v/ Rainer Stokvik. Oslo, 1998
- R. Stokvik. Brev til Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Ørsnes, 1998
- R. Stokvik. Brev med kommentarer og korrigeringer til teksten. Ørsnes, 2000
- Soknepresten i Vågan. Personlig samtale. 2000
- Bibelen